

IVAN VASZILENKO:

Igaz történetek

ALKOTÓI ÖNERZET

A minap egy verejtékező, piros arcú, zavaros szemű férfi állt az utamba. Megragadta a kezem, melléhez szorította és vodkaszagot árasztva, meghatottan rákezde:

— Ön természetesen nem ismer engem. Nem volt szerencsém megborotválni és megnyírni, de én természetesen ismerem és mélyesen tiszteltem magát. Igen, Tiszteltem és büszke vagyok önmire! Mi mindnyájan büszkék vagyunk arra, hogy járdáinkat az ön lába taposassa... Pont ez a harminckilences... Az enyém negyvennégyes, de az öné százszorta tiszteltem méltóbb!... Amint meghal, azonnal emlékművet állítunk önnek. Hatalmasat! Égigérőt! Fennhangon olvastam az ön rendkívüli elbeszélést arról a szerencsétlen fiúról, s magam is sírtam. A feleségem is sírt, meg a gyerekek is. Olyan megható volt. A sírástól nem tudtam végigolvasni...

— Engedje el a kezem legyen szíves. Sietnem kell.

— Értlem én, értlem — mondja a férfi és még erősebben szorítja a kezem. — Persze hogy siet, hisz nagy dolgokat kell művelnie. Nem is merem feltartóztatni. De vegye tekintetbe, hogy én sem vagyok utolsó ember. Borotválom a vendéget, megnyírom, vagy a legdivatosabb frizurát csinálom neki, de közben magam is verseket költök. Megfogalmazom és rögtön fel is olvasom. Néhány kultúrrendőnk nem is tud nyugodtan ülni a széken. A plafonig ugranak a gyönyörűségtől. Egész füzetre való verset írtam már. Ime, az egyik:

Azovi tenger
Tele hallal, tele rákkal!
Békésen éltek ti,
tengeri lények
Nem eivakodtok egymással.

Mit gondol, hová küldjem be, hogy közzétegyék? Az »Ogonyok«-nak? Vagy jobb lenne a »Don«-nak? A Donról is van ám versem:

Óh! Te folyó, óh, te Don!
Csendben folysz az utadon,
Belefolysz a csövekbe,
Majd a fodrász üzletbe.
Hogy mi sokat ihassunk,
S mindenkit jól megmossunk.

Milyennek találja? Megkapó? Jó vers? Éjszaka is költök. Néha hajnalig kéresem a rímeket.

— Ide hallgasson! — mondom gyengéden. — Miért gyötri magát. A versírás nem a maga dolga. Sehogy nem sikerül ez magának.

— Micsoda? Nem sikerül? Éspedig miért nem?

— A versírásához tehetség kell. Magának pedig nincs tehetsége. Aludjon nyugodtan éjszakánként.

— Nahát! — enged el végre a kezem. — Szóval így állunk! Nem vagyok tehetséges? S magának, már bocsásson meg, talán van tehetsége?

— Nekem sincs. Ezért nem is írok verseket.

— Verseket nem ír, de elbeszéléseket igen? Mindenki torkig van már a maga művével. Érti? Torkig! En is, a feleségem is, a gyerekek is! Érti?

— Értem — mondom bűntudattal. — A viszontlátásra. És sietek eltűnni.

De még sokáig hallok a hátam mögött:

— Sohasem tartottalak téged írónak! Sohasem! Te szerencsétlen alak!...

CSAK

EZT AKARTAM

MONDANI...

Az egyik tüdőszanatóriumban gyűlést tartottak a betegeknek és felkérték őket, hogy mondják el észrevételeiket és kívánásaikat. A többi között felszólalt egy élénk, kedvesen ravasz, mosolygós, éteesebb férfi.

— Kedves elvtársak, hogy úgymondjam »közhögtársaim«! Bírálmi nem tudok, szelíd a természetem. Csak el szeretném mondani, hogy mi történt itt velem. Amikor megérkeztem ide, ebbe a kellemes szanatóriumba, megvizsgált a mi tisztelt doktorunk, megtalálta a kavernát a megfelelő helyen, a negyedik és az ötödik borda között, majd kioktatót: »Nagyon szomorú a maga arca, s ez azért van, mert mindig a betegségére gondol. Ne gondoljon kérem a betegségére. Gondoljon valami kellemesre és vidámra, s akkor hamarosan meg is gyógyul.«

Kiment a doktor, bejött az ápolónő és így szólt: »Itt vannak a tabletták, beteg, naponta háromszor vegyen be étkezés előtt.« Kiment az ápolónő, bejött a takarítónő és így szólt: »Itt van beteg, magának ez a kis virág, szorgalmas egészséggel.« Kiment a takarítónő, bejött a

felszolgálónő és így szólt: »Beteg, üljön kérem az asztalhoz és ebédeljen egészséggel.«

S bárhogyan is próbáltam elfelejteni, hogy beteg vagyok, sehogysem sikerült. Nem sokkal később benyitott a kórterembe a kultúrfelelős és megkérdezte: »Szabad magának moziba járni? Milyen beteg maga? Fekvő vagy járó?« Méregbe gurultam és így válaszoltam: »Másképp!« »Nahát — szörnyülködött a kultúrfelelős. — Hogy milyen szörnyű természetű van magának! —

Azán elmondta, hogy járóbeteg vagyok és nem a kórteremben, hanem a közös ebédlőben kell étkezniem. Bemegyek az ebédlőbe, szembe jön velem a mi Nattalja Nyikolajevná, a diétás nővér: »Itt az ön helye, ennél az asztalnál, ott ahol a 113-as számú szalvéta van. Foglaljon helyet, egyen egészséggel és gyógyuljon meg.« Majd a felszolgálónő fordult és kiadta az utasítást: »Mássa, szolgálja ki a 113-as szalvétát!« Ugyszólván rázuhanam a székre. Gondolják csak meg, a mechanikai üzem lakatos a vagyok és 37 éves Szemjon Ivanovics Polikarpovicsnak hívják. S ime, három nap alatt 113-as szalvéta lett belőle. Hát csak ezt akartam mondani...

A HITETLEN

Igaz történeteimet felolvastam szomszédomnak. Meghallgatta és együttérzően így szólt:

— Biztos nehéz volt kitálatni ezeket az igaz történeteket!

Fordította:

CSONTOS LIA

LADANYI MIHÁLY:

ALKONYODIK

Alkonyodik, A szürke pára
mintha az én szívemből szállna
a tornyos, zengő pesti tájra.
Magányos, hallgatag vagyok.

Emlékszem, oly egyszerű voltál,
akár anyók száján a szőlő
vasárnap délután... De hol már
a te tiszta kis mosolyod?

Elszálltam tőled, mint a sápadt
levél, ha ősi szelek szállnak
s összeütődő kicsi ágak
sejtelmes dallama zokog.

SZEGEDI KÖNYVEKRŐL

GALAGONYYAGALLY

Csoőr István novellái

Nem mindennapi kíváncsisággal vettük kezünkbe a Gyulán élő és a Tiszatáj írói gárdájához tartozó Csoőr Istvánnak most megjelent novelláskötetét, Csoőr István 1936-ban indult el írói pályáján. Először Möriz Zsigmond lapjában, a Kelet Népeben jelentek meg írásai. 1943-ban kiadták két regényét (Órök malom, Havas udvar).

Csoőr újabb írásában az alakuló paraszti világ hű krónikása, de eredeti hangú, szuggesztív erejű írásai közt fellelhetők a múltat idéző elbeszélések is. Múlt és jelen ábrázolása dialektikus egységben jelentkezik nála. Rövid lélegzetű, drámai sodrású novelláiban (Öt pere, Templomhely; A csobányos) markáns, hiteles atmoszférájú képet fest egy letűnt korról. Írásainak dinamikus eseményei az olvasó fantáziájában tovább szövődnek, gondolatokat ébresztenek.

Előszóval fordul az új életformába épp beilleszkedő, a megcsontosodott tradícióktól szabaduló emberek felé. (Kerecsenytojás, Próbát, A gereblye). Hiteles lélekrajzot tud festeni ezekről az emberekről, meg tudja találni cselekedeteik gaz rugóit, mert mélyégesen hisz az emberben szunnyadó jóban (Hasrafeküdt lélek) és az igényesebb élet utáni vágyában. Hisz abban is, hogy egy kis furtanggal, összefogással még a halálon is »felülkerekedhetünk«, mint a pléhre ültetett halál című elbeszélésében látjuk. Ez a kötet legszebb írása.

Az író tiszta optimizmusa valamennyi írását áthatja. Sokoldalúan árnyalt, finom

tónusoktól a harsány színekig terjedő hangulatrembő ereje. Sokszintűen, plasztikusan tudja hőseit elénk varázsolni. Legjobb példa erre A hangok megszűrése című novellájának vak embere, aki a hangok segítségével vesz tudomást az őt körülvevő, alakuló és szépülő világról. Ebben az esetben a humanizmus, a természet ismerete és szeretete, aprólékos, finom művészi eszközökkel képes hitelesíteni.

Valamennyi írásban átszűr az élmények forrása, érezzük a megtett írói és emberi út nehézségét, megpróbáltatásait és nem titkolt örömeit is felfigyelünk, amivel nézi és vizsgálja a kibontakozó szebb életet.

Minden írásáról megsemm mondhatjuk el, hogy hibátlan alkotás. Néhol kísért a naturalista ábrázolás, s olykor a modorosság is felüti fejét. Ez talán magyarázható az újrindulással is. Izes népi fordulatokkal megírt könyvét azonban mégis nagy örömmel üdvözöljük. Bizunk abban, hogy készülő kötetében mind elmélyültebb és hitelesebb képet fog rajzolni azokról az egyszerű emberekről, akik között eddig élt és ma is él.

Bálint Gyula

Öregasszony, öreg házak



FÜSTÖS ZOLTÁN FESTMÉNYE
A IV. SZEGEDI NYÁRI TÁRLAT ANYAGÁBÓL

BÁRDOS PÁL

TWIST

A vonat húsz perc múlva érkezik, harminek fok árnyékban. A váróteremben megállt a forró levegő. Kint teherkocsikat tolatnak, csattan az ütköző, nagyokat kiabálnak a vasutasok. Visszhangot ver a mozdony lassú lö lihegése. A falon sárgára égett menetrend, ócska plakátok, Kegyetlenül bever a nap, s az enyhe huzat csak keveri a meleget meg a bűdösséget. Kéves az utas, meglehetősen szűknyoval, meg az útra alkalmatlan déli vidék...

Az ablak mellett két pedagógusnő legezgeti magát dolgozatfüzetekkel. Szegedről járnak ki minden reggel, hajnalban kelnek, és estefelé holtfáradtan érnek haza. Most már kicsit könnyebb. Itt az év vége, hazaszöknek délen, strandra szeretnének menni. Igaz, az egyik cipőt is venne még előtte. Halkan beszélgetnek. Figyalok, nem szokta meg a tanítást a torkuk. Az első hetek után berekedtek, azóta vigyáznak, ne erőltessék fölülégesen a megterhelt hangszálakat. Amúgy vidáman vannak, vibrál bennük a strandmenés öröme, no meg a szokás izgalma, lesz ami lesz, ók bizony eljöttek korábban. Év vége van, talán senki sem veszi észre.

— Papucset szeretnék. Indiai papucsokat láttam vasárnap.

— Nagyon szépek. Én meg egy kis fehérret láttam, piros pöttyekkel, nagyon édes. Majd megmutatom. Utba esik...

A padon utazik három fiatalember. Nem győzték kivárni a vonatindulást. Lábkünnél faláda, akkurátusan zöldre pingálva. Messze mennek, állami gazdaságban vállaltak munkát. Koszos a kártyájuk, kopott

a sarka, de még megteszi. Csak a makk nyolcast lehet hátáról megismerni, abból hiányzik is egy darab, de hát az csak olyan civikli, kit érdekel az ilyen haszontalan kis nyolcas. Izzadó kezük remeg a játék izgalmaiban, ahogy a lapot tartják. Figyelik erősen egymás arcát, onnan olvassák le, négyre vagy ötre mondja-e be az utliti. Mert az igen nagy különbség. Tízfilléres alapon játszanak, piros duplán számít. Nagynehezen, spekulálva teszik le a talont, cserélgetik, s mégis sopánkodnak, ejnye, nem azt kellett volna... Megszűnt körülöttük a világ, csak a kártyán a szemük, s kínosan guberálják egymásnak az aprópénzt. Van mindenütt, egész halom tíz-húszfilléres. Abból zsebretenni fillért sem illik, amíg be nem fejezték, megszámlolni meg még úgyse, mert az elfuocsolja a szerencsét. Nagyokat ütnek az ásszal, ököllel fogják az utlitiót, csattan az asztal közöttük és tekereg a cigaretták füstje.

— Piros negyvenszáz — mondja az egyik és megszívja a fogát.

— Uti! — néz föl rá a szemben ülő.

— Csak parti, Uti nélkül.

— Azért! Mert az árdragító nálam van. Kéne az most valakinek.

— Hát, kéne...

— Én megkontrázom a negyvenszáz — mondja a harmadik.

A bajuszos férfi visszajön a feleségéhez. Szeme tévegeten jár szét, négyezer ment már féldeciert a söntéshez. Ingujiban van, teljesen áttizadta a vásznat. Vastag nyakán folyik le a víz, arca vöröse játszik a melegtől és a pálinkától. Az asszony szótlan gyűlölettel nézi, némán panaszoja föl

a kidobott pénzt. Orvcsosz mennek kivizsgálásra. Mert nincsen gyerek. Pedig akarnak. Mindkettő a másikban keresi a hibát. Az asszony hideg teremtés, nagyon magányos, mert az ura egyre a kocsmát bújja. Azért is akar gyereket, hogy ne legyen egész egyedül. Megaztán az öregség is sürgeti. Most még talán lehetne, ha az ember nem inná el az erejét. De elissza. Aztán hazajön részegen, s ölik egymást. Gyenge rongy, csak a pálinka erős benne. Arra se jó, hogy gyereket csináljon. A bajuszos a két tanítónéni lábát nézi. Ez igen. Hozzátuk nem kellene orvos. A felesége lába csupa visszér, karcos, a sarka meg kemény és repedezett, hideg fut végig a gerincén, ha az asszony lába hozzáér. Már egy esztendeje, hogy az orvost követeli. Nem a gyerek hiányzik neki, egészen más. Hogy nem szégyenli magát...

— Ne igyon már annyit...

— A magamét iszom.

— Meg az enyémet. Azt is elissza.

— Minek jöttél hozzám.

— Ez az én bajom is. Minek is mentem magához...

— Mer, akkor még megvolt a föld — morog a férfi. — Azért, Maradtál volna magadnak.

Ezerszer elmondott szavak, kopottak, akár a kártya...

Öreg paraszt meg a felesége. Ülnek a sarokban, temérdek kosarakat a lábuk közé rakva. Az öreg fekete ruha, kalap, pirososság az arca. Fehér inggalléja fehérített, alatta szaporán lüktet az ádamcsutka. Az ünneplőruhához képest tartja magát, egyenesen ül, csak néha törli meg izzadt arcát zsebkendőjével. A néni kövér, liheg a melegtől, s szoknyájával hajítja a levegőt. Hatalmas, csuparanc szoknya, alatta csirkék kosarban, néha fölemelik fejüket, s tikkadtan nyújtogatják víz után. Látogatába mennek, unoka született, s ahhoz igrkeznak. Már napok óta készülték, volt nagy sütés-főzés, baromfikeresés, nagy kár, hogy az a gyerek nem ehett még

belőle. Na, majd eszik az anyja. Rá is szolgált, fiút szült, háromkilókat. Ók ritkán járnak a városba. Az esküvőn voltak bent utoljára, de a lányok minden hónapban ír. Néha kétszer is. A képeslapokat bedugdosák a kredenc üvege mögé, hogy minden lássa, hová el nem jut az ó lányuk. Az már külföldön is volt nyaralni, meg a Balatonon. Onnan fotográfiát küldött, ahogy az urával állnak a motor mellett. Hát most oda igrkeznek, az asszonylányukhoz...

Cigányesalád. Férfi, feleség kisbabával a karján, meg egy nyolc év körüli, vékony fiú. Nem tudni honnan és hová, munka után mennek, vagy a munka elől. Csak a férfin van cipő, szétaposott, ócska csutak, spárga benne a tűző. Az asszony meg a gyerek meztelen, térdig sárosak. A kisbaba alszik a ringató karcokban, anyja szakadozott blúzát élesen elűt a piszkos kendő, amibe csavarták, az asszony noszogatja a fiút, szemével int, lökdösi a hátát. A férfi vigyorog és vakarózik, arcán negy-napos már a szakáll.

A gyerek inge csupa hasadás, átüt rajta barna bőre. Két csupasz karja csontos, lába is az idomtalan nadrág alatt csont és bőr. Csak száme villog élenken, két kis egérke szem, szüntelenül ugrál tárgyról tárgyra, csodálkozik és figyel.

— No, menj már — noszogatja az anyja mosolygva —, jó emberek...

A fiú nem siet. Gyakorlott kéregető, nem új neki a dolog. De nem siet, nézi nincs-e rendőre a közelben, s tart a két nőtől is az ablak mellett. Inkább a kártyát bámulná, de az anyja mosolyog és intget:

— Eredj már.

Lesüti a szemét, eltűnik arcáról az értelem, s valami sunyi alázat lép a helyére. Az apja elfordul, mintha semmi köze sem lenne hozzá, az asszony viszont figyeli erősen a mosolygása mögött. Odalép a kártyák mellé. Azok észre sem veszik. Halomban hever előtük a pénz, igaz főleg fillé-